

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

АНДРЮШКО Ірина Ярославівна

УДК 340.12:159.955

**ПРАВОВЕ МИСЛЕННЯ У РІЗНОВИДАХ ПРАВОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 201

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ДУДЧЕНКО Валентина Віталіївна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри теорії держави і права,

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ГУСАРЄВ Станіслав Дмитрович,
Національна академія внутрішніх справ,
перший проректор

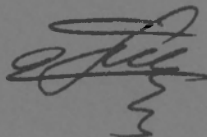
кандидат юридичних наук, доцент
БАЛТАДЖИ Поліна Миколаївна,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
декан юридичного факультету

Захист відбудеться «10» листопада 2015 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «3» серпня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Правове мислення традиційно вважається однією з основоположних категорій сучасного загальнотеоретичного знання про право. Її використання поряд із такими фундаментальними поняттями як правосвідомість, праворозуміння, правовий світогляд тощо зумовлює, з одного боку, надзвичайно широкий логічний простір її інтерпретацій, а, з іншого, – невизначеність її основних параметрів та складових. Тому, будучи предметом багатьох сучасних загальнотеоретичних та філософсько-правових досліджень, правове мислення й нині не належить до тих понять, зміст яких рівною мірою зрозумілий і для юристів-науковців, і для юристів-практиків. Особливої актуальності проблематика правового мислення набуває в контексті теорії правової діяльності. Зазвичай дослідження правового мислення передбачає аналіз його змісту та засобів без урахування його специфіки у конкретних юридичних ситуаціях. Натомість правова праксеологія як один із актуальних напрямів сучасних загальнотеоретичних досліджень переконливо демонструє, що використання певних засобів та прийомів правового мислення безпосередньо визначається тим, до якої сфери правової діяльності належить його носій.

У зв'язку з цим постає низка проблем, які можуть бути розв'язані винятково з залученням методологічного інструментарію сучасної загальнотеоретичної юриспруденції. Чи є правове мислення атрибутом лише професійної юридичної діяльності? У чому полягають відмінності між правовим мисленням під час здійснення різних її видів? Чи можна говорити про субстанційну єдність правового мислення та правової діяльності? Ці та багато інших питань поки не знайшли свого висвітлення на дисертаційному рівні.

Варто підкреслити, що для загальнотеоретичної юриспруденції нетиповим є звернення до популярних у методології науки концепцій мислєдіяльності, у контексті яких проблематика діяльнісного аспекту правового мислення набуває якісно іншого характеру. Розгляд праксеології правового мислення дозволяє виявити практичну зумовленість шляхів його інституціоналізації, трансформації та використання. При цьому особливо ваги набувають загальнотеоретичні питання комунікативної природи правового мислення та його вивчення як особливої форми комунікативної практики.

Загальнотеоретичний аналіз проблем правового мислення представлений у роботах таких авторів як А.В. Аверін, В.М. Баранов, П.П. Баранов, В.А. Бачинін, А.М. Бернюков, В.С. Бігун, М.М. Воппенко, С.М. Глубоченко, Т.І. Дудаш, Д.В. Зиков, Д.М. Коваль, Ю.М. Крутенко, А.Ю. Мордовцев, О.І. Овчинніков, О.С. Цокур та ін. Проте і сьогодні

у загальнотеоретичній юриспруденції не розкрито особливостей праксеологічного виміру правового мислення, у рамках якого було би виявлено особливості інституціоналізації правового мислення в правовій діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер – 0110U000671) та плану науково-дослідної роботи кафедри теорії держави і права «Наступність та оновлення як тенденція розвитку держави і права сучасної України».

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є формування загальнотеоретичної концепції праксеологічного аспекту правового мислення на основі методології мислєдїяльностї.

Досягнення цієї мети потребує розв'язання таких задач:

формулювання теоретичних засад використання концепції мислєдїяльностї у дослідженні праксеологічного аспекту правового мислення;

виявлення специфіки розуміння правового мислення як особливої інтегральної категорії, з'ясування її співвідношення з правосвідомістю, праворозумінням, образом права;

розкриття співвідношення між правовою та юридичною практикою, виявлення теоретико-методологічних засад їх становлення у соціальній системі;

обґрунтування теоретичних засад розвитку наукового правового мислення як основи наукової правової діяльності;

розкриття специфіки застосування засобів правового мислення у нормативно-ситуативному просторі правозастосування;

виявлення особливостей методології тлумачення права як креативно-перетворюючої форми правового мислення;

характеристика компетентного правового мислення як атрибута нормотворчої діяльності;

з'ясування специфічних рис правового мислення та образу права у функціонуванні інфраструктури правового порядку;

розкриття специфічних рис правового мислення при здійсненні публічного адміністрування та у правовій діяльності громадян.

Об'єктом дослідження виступає правове мислення як особлива форма осягнення правової реальності.

Предмет дослідження – правове мислення у різновидах правової діяльності.

Методи дослідження. У роботі використовувалася система підходів та методів, характерних як для загальнотеоретичної юриспруденції, так і для філософії права, а також спеціальні методи. Особливу методологічну роль у дисертаційному дослідженні відіграла теоретична концепція мислєдїяльностї. Її було використано як фундаментальну концептуальну ідею, відповідно до якої правове мислення та правова діяльність перебувають у субстанційному зв'язку між собою та в організаційному плані виступають двома аспектами одного феномену (підрозділ 1.1). Серед методологічних підходів, використаних у роботі, варто відзначити антропологічний, застосований для обґрунтування сучасної концепції правового мислення та виявлення його інтерсуб'єктних властивостей (підрозділ 1.2); діяльнісний підхід сприяв демонстрації праксеологічної зумовленості правового мислення (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3); аксіологічний підхід уможливив виявлення ціннісних підвалин правового мислення у фаховій та нефаховій правовій діяльності (розділ 3). У роботі також використовувалися загальнонаукові методи та прийоми, зокрема моделювання, систематизації, класифікації, генералізації, абстрагування, а також спеціальні методи контент-аналізу, догматичний та герменевтичний.

Теоретичну основу дослідження склали праці вітчизняних та зарубіжних учених-юристів, у яких розглядалися проблеми взаємозв'язку правового мислення та правової діяльності. Особливого значення у контексті дослідження набувають праці таких фахівців як С.С. Алєксєєв, А.С. Антонов, Г.С. Батїщєв, Х. Бєхруз, С.Д. Гусарєв, В.В. Дудченко, А.Е. Жалінський, В.В. Завальнюк, В.М. Карташов, М.С. Кельман, Д.А. Керїмов, А.А. Козловський, Н.М. Крєстовська, А.Ф. Крижановський, В.М. Кудрявцев, Р. Лукїч, Ю.М. Оборотов, Н.М. Онїщенко, М.П. Орзіх, А.В. Поляков, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, Є.В. Скурко, Л.М. Сумарокова, І.Л. Чєстнов, Б.В. Шагїєв, Г.П. Щєдровицький, Е.Г. Юдїн та ін.

Емпїричною базою дослідження стали національна судова практика, рішення органів публічної влади, матеріали справ про адміністративні правопорушення, запити на публічну інформацію до органів місцевого самоврядування, кількісні показники дисциплїнарних та кримїнальних проваджень, надані Міністерством внутрішніх справ України, результати наукових досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим у вітчизняній загальнотеоретичній юриспруденції системним дослідженням праксеологічного виміру правового мислення. Наукова новизна виражається у таких основних положеннях:

уперше:

на основі використання мислєдїяльнісного підходу доведено, що правове мислення та правова діяльність виступають двома аспектами одного

цілісного правового феномену, зокрема, показано, що інституціоналізація правової діяльності відбувається шляхом диференціації та спеціалізації правового мислення;

обґрунтовано, що з урахуванням поділу правової діяльності на фахову (юридичну) та нефахову (компетентну) правове мислення має центровану структуру: її центром виступає правове мислення юристів-професіоналів, а периферією – компетентне правове мислення;

розроблено загальнотеоретичну модель розмежування правової діяльності на фахову та нефахову з урахуванням змісту та засобів правового мислення; на цій основі доведено, що права діяльність – це спосіб існування правового мислення, форма його інституціоналізації як компонента правової системи, вихідний пункт наповнення правової сфери правовими ідеями та поняттями; правове мислення є структуроутворюючим елементом правової діяльності;

удосконалено загальнотеоретичні та прикладні положення щодо особливостей наукової, правозастосовної та правоінтерпретаційної правової діяльності, на основі виявлення змісту відповідних напрямів правового мислення, зокрема, доведено, що фахову наукову правову діяльність доцільно розглядати як різновид правової діяльності, зміст якої полягає у створенні спільнотою учених-юристів загального наукового дискурсу щодо пояснення та розуміння правової реальності та окремих її елементів та вироблення системи правових понять, категорій та теоретичних конструкцій, що забезпечують єдність мови права; окремі положення теорії правової діяльності, зокрема, щодо специфіки нефахової правової діяльності, пов'язаної з нормотворчістю, забезпеченням функціонування інфраструктури сучасного правового порядку й публічного адміністрування та правовою діяльністю громадян; загальнотеоретичні аспекти співвідношення категорій «правове мислення», «правосвідомість», «праворозуміння», «образ права»;

набули подальшого розвитку уявлення про зміст, структуру та напрями правового мислення, зокрема, щодо системи засобів правового мислення; ідеї щодо комунікативної природи правового мислення у контексті його інституціоналізації як мови стратегічної комунікації.

Практичне значення одержаних результатів. Результати та висновки дослідження можуть використовуватися:

у науково-дослідній діяльності – для подальших розробок у сфері теорії правового мислення, зокрема, для поглиблення уявлень про зміст та особливості правового мислення у сфері нефахової правової діяльності та розкриття закономірностей розвитку юридичної логіки як парадигми сприйняття правової реальності;

у *правотворчій та правозастосовчій сферах* – для удосконалення нормотворчих, правозастосовних, правоінтерпретаційних процедур з урахуванням відмінностей застосовуваних засобів правового мислення;

у *навчальному процесі* – для удосконалення навчальних курсів «Теорія держави і права», «Проблеми теорії держави і права», «Методологія юридичної науки» та ін.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія», а також на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій, зокрема: «Правові проблеми зміцнення української державності» (м. Одеса, 19–20 листопада 2010 р.); «Моральні основи права» (м. Івано-Франківськ, 16 грудня 2010 р.); «Теоретико-прикладні механізми розбудови правової держави» (м. Львів, 23–24 вересня 2011 р.); «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (м. Харків, 29–30 вересня 2011 р.); «Правовий вимір сучасних реформаційних процесів в Україні» (м. Львів, 21–22 жовтня 2011 р.); «Теорія і практика правотворчої та правозастосовної діяльності у контексті сучасних реформаційних процесів» (м. Харків, 29–30 жовтня 2011 р.); «Роль права та закону у сучасному світі» (м. Київ, 3–4 листопада 2011 р.); «Пріоритетні напрями розвитку законодавства України» (м. Запоріжжя, 10–11 листопада 2011 р.); «Актуальні проблеми юридичної науки» (м. Хмельницький, 18–19 листопада 2011 р.); «Стратегічні напрями розвитку правової системи України» (м. Львів, 28 січня 2012 р.); «Актуальні питання правової реформи і побудови громадянського суспільства в Україні» (м. Харків, 2–3 лютого 2012 р.); «Нове міжнародне та національне законодавство – нові завдання юридичної науки» (м. Київ, 16–17 лютого 2012 р.); «Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції» (м. Одеса, 30–31 березня 2012 р.); «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р., 16–17 травня 2013 р. та 16–17 травня 2014 р.); «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті» (м. Одеса, 4 квітня 2014 р.).

Публікації. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження знайшли відображення у 26 публікаціях, серед яких шість статей, опублікованих у наукових фахових виданнях з юридичних наук, одна з яких – у зарубіжному виданні, один розділ у колективній монографії, а також у 19 інших публікаціях.

Структура роботи зумовлена проблематикою дослідження, її метою й задачами. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 9 підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 205 сторінок, із них 22 сторінки – список використаних джерел, який містить 234 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено об'єкт та предмет, мету і задачі дослідження, його методологічну основу, охарактеризовано наукову новизну одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення, подано відомості про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дисертації.

Розділ 1. «Правове мислення та правова діяльність як складові методології права» присвячено загальнотеоретичним та методологічним аспектам дослідження понять правового мислення, правової діяльності, їх взаємозв'язку у концепції мислєдїяльності.

У підрозділі 1.1. *«Методологічні основи дослідження мислення та діяльності у правовій сфері»* розглянуто доктринальні підходи до розуміння понять мислення та діяльності – основних сфер реалізації індивіда у суспільстві, що уможливають його інтеграцію у соціальні структури, сприйняття усіх типів соціальних норм та цінностей, прогнозування динаміки розвитку тих чи інших суспільних інститутів.

Обґрунтовано, що з точки зору сучасної методології, мислення та діяльність є двома основними критеріями виділення автономних сфер буття людини; саме вони дозволяють відмежовувати одну систему соціальних комунікацій від інших, оскільки кожна з них характеризується самостійним типом та стилем мислення, що визначається наявністю особливої системи понять та категорій, і неповторною соціально інституціоналізованою діяльністю, здійснюваною визначеними суб'єктами на певних підставах. Така єдність правового мислення та правової діяльності, їх взаєморозгортання та взаємодоповнюваність має бути вихідним положенням сучасної методології права, що підтверджується як спрямованістю юриспруденції до використання комунікативних інтерсуб'єктних концепцій, так і апеляцією до соціальної інституціоналізації практики внаслідок формування особливої ментальної мапи понять і категорій, в яких орієнтуються і юристи, і пересічні громадяни.

Підрозділ 1.2. «Правове мислення у проблемному полі сучасної юриспруденції» присвячено характеристиці правового мислення у категоріальному апараті юриспруденції.

Правове мислення має розумітися як така форма та різновид мислення, що характеризується використанням мови права при пізнанні, осмисленні та конструюванні правової реальності та реалізації індивідом нормативів, принципів та цінностей, які становлять зміст правової системи. За такого бачення правове мислення виявляє свою належність не лише до світу правосвідомості, «бажаного», «ейдетичного», «належного» права, а й

до світу суцього, яке виражене, передовсім, у розгалуженій системі правової діяльності як одного з основоположних різновидів соціальної практики.

У підрозділі 1.3. *«Правова та юридична діяльність як різновиди соціальної практики»* здійснено аналіз природи правової та юридичної діяльності, їх кореляції та охарактеризовано види правової діяльності.

Правова діяльність – це спосіб існування правового мислення, форма його інституціоналізації як компонента правової системи, вихідний пункт наповнення правової сфери правовими ідеями та поняттями. За межами діяльності правові відносини, правова свідомість, право як ціннісно-нормативна система, а, отже, і правове мислення, існувати не можуть. Правова діяльність – це життєва сторона права, в якій можуть використовуватися як правові, так і неправові (але не протиправні) засоби. Юридична діяльність охоплює лише діяльність професійних юристів, а також органів державної влади та місцевого самоврядування, та, як правило, пов'язана з вирішенням правових ситуацій.

Правову діяльність запропоновано поділяти на фахову (наукову та практичну) та нефахову (нормотворчу діяльність, діяльність з охорони правопорядку, публічне адміністрування та правову діяльність громадян) за її суб'єктним складом та специфікою використовуваних засобів правового мислення.

Розділ 2. *«Фахова правова діяльність як сфера правового мислення»* висвітлює особливості наукового правового мислення, практичного правового мислення, методології тлумачення права крізь призму діяльнісного аспекту.

У підрозділі 2.1. *«Особливості наукового правового мислення як основи наукової правової діяльності»* розглянуто особливості наукового правового мислення юристів як фундаменту розвитку юридичної науки, що відповідає за становлення ідей, концепцій, теорій, збагачення категоріального апарату юридичної науки.

Наукове правове мислення створює цілісний простір правових понять і категорій, в якому отримують своє вираження інші різновиди правової діяльності. Їх зв'язок виражається в інституціоналізації засобів наукового правового мислення та визначенні пріоритетів теоретичного осмислення значущих, актуальних аспектів правового життя та правової практики.

У підрозділі 2.2. *«Застосування права як поєднання нормативного та ситуативного у практичному правовому мисленні»* проаналізовано зміст та стадії правозастосування із позицій використання засобів правового мислення юристів.

Правове мислення у правозастосуванні виступає найбільш наближеним до практичної правової діяльності, незважаючи на те, що засоби правового мислення у правозастосуванні часто мають наукові риси.

Але при цьому принципову роль у правозастосуванні відіграє не зміст засобів правового мислення, а їх спрямованість на досягнення позитивного результату – вирішення справи та розв'язання чи попередження правового конфлікту у контексті ідеології правозастосування та реалізації принципів правового мислення.

У підрозділі 2.3. *«Методологія тлумачення права як форми правового мислення: діяльнісний аспект»* досліджується правове мислення в інтерпретаційній діяльності з використанням герменевтичного методу, встановлюється природа понять, оцінок, суджень, з'ясування та роз'яснення норм права, інтерпретаційних актів та їх ролі у функціонуванні правового мислення.

Підтверджується, що правове мислення в інтерпретаційній діяльності пов'язане з герменевтикою права, з притаманним їй герменевтичним колом, «духом» та «буквою» права, взаємозв'язком ейдетичної редукції та методу екзегез, впливом соціально-культурних факторів на еволюцію права.

Правове мислення в інтерпретаційній діяльності є поетапним інтелектуальним процесом з'ясування (пізнання, оцінка, моделювання, вибір засобів) та роз'яснення дійсного змісту конкретної норми права та пов'язаних із нею інших норм права, для офіційного або неофіційного тлумачення відповідних норм.

Розділ 3. *«Образ права та правове мислення у нефаховій правовій діяльності»* присвячено аналізу специфіки компетентного правового мислення на прикладі дослідження функціонування правового мислення нормотворців, співробітників органів внутрішніх справ, медіаторів, інших нефахових суб'єктів правової діяльності.

У підрозділі 3.1. *«Компетентне правове мислення як атрибут нормотворчої діяльності»* досліджено значення юридичної техніки для правового мислення у нормотворчості – сукупності засобів та правил, використовуваних під час прийняття правового акта, санкціонування звичаю, підписання договору та реалізації цих джерел права на практиці тощо.

Встановлюється, що правове мислення нормотворців є інтелектуальною діяльністю, спрямованою на прийняття відповідного правового акта, що охоплює: пізнання потреби у нормативному регламентуванні, оцінку, моделювання, прогнозування розвитку суспільних відносин, що планується упорядкувати.

Компетентність правового мислення у нормотворчій діяльності є його атрибутом, який зумовлює загальну спрямованість стратегії й тактики розвитку правової системи. Нормотворчість є процесом, до якого залучені юристи, політичні діячі, лідери громадської думки, суспільство загалом. Наявність єдиного цілісного правового та інтелектуального поля, в якому могла би відбуватися комунікація між цими групами суб'єктів, можлива

лише на компетентній основі. Хоча безпосереднє формулювання правових приписів, побудова законодавчих дефініцій тощо є сферою нормотворчості, яка здійснюється юристами, в структурі нормотворчого процесу є й інші пласти, які пов'язані зі сприйняттям загального контексту розгортання та інституціоналізації правової системи.

У підрозділі 3.2. *«Образ права у функціонуванні інфраструктури правового порядку»* досліджено особливості інфраструктури правового порядку на прикладі правового мислення співробітників органів внутрішніх справ – слідчих органів внутрішніх справ, пов'язаних із професійними правилами, встановленими практикою, використанням юридичних конструкцій та буквальною тлумаченням джерел права та правового мислення медіаторів – суб'єктів громадянського суспільства.

Встановлюються особливості функціонування правового мислення співробітників органів внутрішніх справ, зокрема, наявність у їх діяльності ситуацій, що зумовлюють деформації їх правового мислення, яке відбувається у емоційному, комунікативному, функціональному напрямках.

Правове мислення медіатора передбачає не стільки усвідомлення змісту правових норм і принципів, скільки перенесення у правову площину ідей компромісу й шляхів його досягнення. У цьому сенсі медіація є системою правових засобів, які дозволяють вирішити правовий конфлікт, забезпечивши взаємний вииграш сторін.

Підрозділ 3.3. *«Правове мислення у публічному адмініструванні та правовій діяльності громадян»* присвячено виявленню особливостей реалізації правового мислення у контексті правової діяльності з публічного адміністрування та повсякденній правовій активності.

Доведено, що правове мислення та правова діяльність у публічному адмініструванні мають спрямовуватися на задоволення потреб громадян, а, отже, використання первинних правових засобів, таких як суб'єктивні права, юридичні обов'язки та законні інтереси, має бути націленим на їх реалізацію. При цьому у публічному адмініструванні мають враховуватися та реалізовуватися функції держави. Тому зміст правового мислення відповідних суб'єктів визначається загальними уявленнями про функціонування держави та окремих її складових.

Правова активність громадян з точки зору формування їх правового мислення та образу права охоплює декілька ментальних пластів: раціоналізований, представлений стереотипами правової поведінки; інституційний, виражений в існуючій структурі інститутів, які спрямовують чи, навпаки, обмежують ті чи інші прояви правової активності; та нерациональний, що лежить у площині правового менталітету. Уявляється можливим виділяти ще один вимір правової активності з точки зору вираження в ньому інструментів правового мислення: системний, що виражається в участі громадян у правозастосуванні.

ВИСНОВКИ

У дослідженні розв'язано важливу наукову задачу, що виражається у формуванні загальнотеоретичної концепції праксеологічного аспекту правового мислення на основі методології миследіяльності. Основні висновки та результати дослідження полягають у таких положеннях:

1. Мислення та діяльність постають основними сферами реалізації індивіда у суспільстві, що уможливають його інтеграцію у соціальні структури, сприйняття соціальних норм та цінностей, прогнозування динаміки розвитку тих чи інших інститутів. Одна із особливостей сприйняття цих категорій у загальнотеоретичній юриспруденції полягає у тому, що вони часто розглядаються ізольовано один від одного, як абсолютно автономні феномени, кожен із яких наділений власним змістом. Взаємодія правового мислення та правової діяльності має розглядатися під кутом зору сучасних концепцій миследіяльності та комунікативної природи права. Концепція миследіяльності, сформована у 80-х роках минулого століття, ґрунтується на ідеї, що окремий індивід не може бути повноцінним суб'єктом мислення та діяльності, оскільки його свідомість завжди детермінована тими загальними ментальними структурами, які сформувалися в його суспільстві. Відтак, з методологічної точки зору, наукова, управлінська, правова діяльність уявляються організаційною структурою, де кожному суб'єкту відведена своя роль. У такий спосіб формуються різні ролі, кожна з яких посідає своє місце у структурі миследіяльності. Таке бачення зв'язку мислення та діяльності відповідає сучасним комунікативним інтерпретаціям права, за якими правова реальність формується не в результаті створення правових норм державою чи їх застосування судами, а у вирі величезної кількості хаотичних правових комунікацій, які виникають між суб'єктами права при реалізації ними своїх прав, обов'язків та законних інтересів.

2. З точки зору миследіяльності правове мислення та правова діяльність виявляються двома основоположними аспектами одного і того ж феномену – правової реальності, а тому неможливо досліджувати правове мислення без правової діяльності і навпаки. Різні типи та види правової діяльності формують різні моделі правового мислення, звідси несхожість у сприйнятті одних і тих же фактів та феноменів представниками різних юридичних професій чи пересічними громадянами. Правова діяльність – це спосіб існування правового мислення, форма його інституціоналізації як компонента правової системи, вихідний пункт наповнення правової сфери правовими ідеями та поняттями. За межами діяльності правові відносини, правова свідомість, право як ціннісно-нормативна система, а, отже, і правове мислення, існувати не можуть.

3. Правове мислення, незважаючи на фундаментальність цієї категорії та значну кількість філософсько-правових та загальнотеоретичних її інтерпретацій, є однією з найбільш суперечливих категорій юриспруденції. Воно постає як система понять, категорій, шаблонів, схем, в яких відбувається осмислення правової реальності. Це зумовлює близькість правового мислення до правосвідомості, правового світогляду, образу права тощо. На противагу правосвідомості, яка включає і раціональні, і нераціональні (емоційні) елементи, правове мислення є виключно раціональним, що зумовлює його належність до сфери правової ідеології. Від правового світогляду правове мислення відрізняє більша конкретизація та системність. Образ права є своєрідною формою правового мислення на рівні буденної та подекуди компетентної правосвідомості. Правове мислення має розумітися як така форма та різновид мислення, яка характеризується використанням мови права при пізнанні, осмисленні та конструюванні правової реальності та реалізації індивідом нормативів, принципів та цінностей, що становлять зміст правової системи.

4. Правова діяльність є поняттям, яке нечасто використовується в загальнотеоретичному юридичному дискурсі, де перевагу має вужче поняття «юридична діяльність». Якщо юридична діяльність охоплює лише діяльність професійних юристів, а також органів державної влади та місцевого самоврядування, та, як правило, пов'язана з вирішенням правових ситуацій, то правова діяльність розуміється як особливий різновид соціальної практики, який формується внаслідок комунікацій між суб'єктами права щодо реалізації ними своїх суб'єктивних прав, юридичних обов'язків, законних інтересів, задоволення правових потреб, та інституціоналізується у суспільстві як особлива складова правової системи. Правову діяльність слід поділяти на фахову та нефахову за її суб'єктним складом. Фахова правова діяльність, своєю чергою, може бути науковою та практичною. Фахова правова діяльність якраз є тією сферою, яка зазвичай іменується юридичною діяльністю, хоча навіть не завжди до її змісту включають діяльність учених-юристів. Звідси юридична діяльність є лише окремим різновидом правової діяльності. Нефахова правова діяльність, що охоплює нормотворчу діяльність, діяльність з охорони правопорядку, публічне управління та правову діяльність громадян, характеризується ситуативним та образним правовим мисленням.

5. Наукову правову діяльність слід розглядати як різновид правової діяльності, зміст якої полягає у створенні спільнотою учених-юристів загального наукового дискурсу щодо пояснення та розуміння правової реальності та окремих її елементів та вироблення системи правових понять, категорій та теоретичних конструкцій, що забезпечують єдність мови права. Наукове правове мислення завжди існує в організаційно-

комунікативному просторі, який зумовлює актуальність тих чи інших тем досліджень, значущість одних та недоцільність інших методів тощо. З цієї точки зору наукове правове мислення є миследіяльністю, яка має парадигмальний характер. Звідси парадигми юриспруденції (класична, некласична, постнекласична) є проявами не лише моделей та схем пояснення правової реальності, а й її конструювання та реалізації у правовій практиці. Інституційним проявом наукового правового мислення виступає правова доктрина. Зміст наукового правового мислення визначається системою засобів, які застосовуються в ньому. Окрім тих правових засобів, які виокремлюються в науковій літературі (змістовні, процедурні тощо), слід виділяти судження, поняття та теоретичні конструкції. Судження є формою мислення, яка або підтверджує, або спростовує відповідне правове явище, визначає його місце у правовій системі. На основі наукових суджень формуються правові поняття. Правові поняття є однією з форм втілення правового мислення, включають у себе результати правової кваліфікації явища, яке спочатку вивчається з точки зору його системності та структурної побудови (судження), виявлення загальних ознак його природи, конституювання загальної моделі такого правового явища (умовивід). Найбільш складними компонентами наукового правового мислення є складні теоретичні конструкції.

6. Правове мислення у сфері правозастосування безпосередньо пов'язане з використанням системи засобів, які детермінують процес розгляду справи та ухвалення того чи іншого рішення. Звідси правозастосовна миследіяльність має інші, відмінні від наукової, орієнтири. Правозастосування завжди націлене на розв'язання або попередження правового конфлікту, і це зумовлює як структуру цієї миследіяльності, так і використовувані в ній інструменти. Правове мислення при здійсненні правозастосування оперує такою системою правових засобів, які не під силу іншим сферам правового мислення. Звідси – додатковий аргумент на користь тези, що правозастосування та реалізація права є різними, автономними сферами правової діяльності, які недоцільно зводити до змісту один одного. Правозастосування оперує системою засобів, серед яких інституціоналізація, перехід від нормативної раціональності до ситуативної, зміна ментальних кордонів оцінки вчинку тощо.

7. Інституціоналізація правового мислення у тлумаченні права прямо пов'язана з використанням герменевтики не тільки як методології правового мислення, але й як методології діяльності у правовій сфері. Тому необхідно екстраполювати зміст герменевтичних констант правового мислення на сферу правової діяльності. Тлумачення права не варто зводити лише до внутрішнього процесу охоплення свідомістю всієї правової сфери. Тлумачення права, як і його застосування, є формою діяльності. Воно

націлене на перетворення правової реальності, надання їй нових смислів та напрямів розгортання. Характерною рисою правового мислення при тлумаченні права є його спрямованість не на зовнішній результат, в якому мають бути зафіксовані юридичні факти чи правовий статус суб'єкта права (як при застосуванні права), а на створення нового правового смислу, який є своєрідним «нашаруванням» над інтерпретованим текстом. Здійснення тлумачення права є тим різновидом правової діяльності, в якій реалізується креативна функція правового мислення: юрист-інтерпретатор змінює загальний юридичний контекст, в якому функціонує суспільство, коли створює нові смисли та асоціації.

8. Правове мислення можливе не лише в межах фахової правової діяльності, здійснюваної юристами-професіоналами (науковцями і практиками), а й за її межами. Таке правове мислення вирізняється нечіткістю та неповнотою використовуваної юридичної аргументації та неглибоким сприйняттям і розумінням правової матерії. Але при цьому воно відіграє провідну роль у процесі оформлення правової системи як відкритої системи, в якій є місце не лише нормам, але й цінностям. Правове мислення не є однорідним у своїй «щільності»: можна говорити про існування його ядра, представленого науковим та практичним правовим мисленням, сфера розгортання якого – фахова правова діяльність, та про зовнішню оболонку, яка формується внаслідок діяльності у правовій сфері нефахівців.

9. Специфіка нормотворчості проявляється в тому, що вона є зовнішньою оболонкою права, через яку до правової системи потрапляють мотиви, потреби та інтереси з політичної, економічної, релігійної сфери. Саме тому цілком природно, що нормотворчість здійснюється далеко не завжди юристами-професіоналами; у більшості випадків (особливо коли йдеться про законотворчість) вона пов'язана з компетентним правовим мисленням. За допомогою компетентного правового мислення при здійсненні нормотворчої діяльності у законодавстві отримують вираження результати наукових досліджень, забезпечується дотримання балансу між існуючими у суспільстві цінностями, дотримується принцип формальної визначеності норм права тощо. Правове мислення у нормотворчості слугує засобом для побудови моделі подальшого розвитку суспільних відносин, які планується регламентувати із кореляцією на їх соціально-культурну зумовленість та створенням взірця майбутніх нововведень шляхом експериментальних досліджень.

10. Інфраструктуру правового порядку варто розуміти як його внутрішню інституційну будову, яка формується та розвивається на основі правових норм, принципів та цінностей, та пов'язана із забезпеченням статичності і динаміки правового порядку. Очевидно, що таке забезпечення можливе лише при існуванні цілісного образу права та правового порядку,

які формуються за допомогою певної стилістики правового мислення. Інфраструктура правового порядку має розглядатися з точки зору поєднання у ній двох великих інституційних систем: правоохоронної системи та системи громадянського суспільства. Характерна риса правового мислення в правоохоронній системі полягає в тому, що правоохоронці не завжди є професійними юристами. У більшості країн світу їх навчання відбувається не у системі юридичної освіти, а є цілком автономною професійною підготовкою. Правове мислення в правоохоронній системі визначається також особливостями правової діяльності у цій сфері. Соціальний аспект правової діяльності співробітників органів внутрішніх справ знаходить свій прояв у тому, що слідчі перебувають у постійному діалозі з суспільством – при проведенні допитів, рейдів, виявленні правопорушень, складанні протоколів тощо. Комунікативний аспект виявляється в постійній адаптації до характеру кожної особи, яка має необхідну інформацію, для належного здійснення професійних обов'язків. Організаційний аспект полягає у вмінні розробити план своєї діяльності, у системі субординації органів внутрішніх справ. Громадянське суспільство, будучи залученим до формування інфраструктури правового порядку, виробило власний інструмент, який характеризується низкою діяльнісних та мислительних особливостей – медіацію. Медіація – це гнучкий механізм, який дозволяє сторонам контролювати і процес, і результат суперечки. Сторони є «власниками спору» і самостійно виробляють варіант його врегулювання. Один із найважливіших аспектів медіації полягає в тому, що визнання відповідальності однією зі сторін не є обов'язковим для врегулювання спору.

11. З точки зору діяльнісного аспекту правового мислення, медіація є сферою правової діяльності, яка здійснюється не юристами-професіоналами, а медіаторами, наявність юридичних знань для яких не є обов'язковою. Правове мислення медіатора передбачає не стільки усвідомлення змісту правових норм і принципів, скільки перенесення у правову площину ідей компромісу й шляхів його досягнення. У цьому сенсі медіація є системою правових засобів, які дозволяють вирішити правовий конфлікт, забезпечивши взаємний виграв сторін. Медіація – різновид правової діяльності, який найбільш яскраво демонструє, що сучасне право не може бути монополізоване державою, а так само правове мислення не може бути монополізоване юристами. Популяризація медіаційних засобів вирішення спорів у сучасному правовому житті демонструє, що право і правове мислення не можуть розглядатися як ізольовані системи, які є герменевтичними стосовно до оточуючого соціального середовища.

12. Правове мислення у публічному адмініструванні безпосередньо виявляється у двох його основних аспектах: задоволення правових потреб

громадян та реалізації функцій держави. Правове мислення при здійсненні публічного адміністрування, відтак, найбільш тісно пов'язане з феноменом компетенції.

Правова активність громадян як особливий різновид правової діяльності виражена у правовому мисленні на стереотипному, нерациональному та ментальному рівнях, на кожному з яких проявляються особливі складові правового мислення та образу права.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових періодичних виданнях:

1. Андрюшко І. Я. Принципи правового мислення / І.Я. Андрюшко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – О. : Фенікс, 2012. – Вип. 45. – С. 14–21.

2. Андрюшко І. Я. Правове мислення як центральна ланка правової культури / І.Я. Андрюшко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – О. : Юрид. л-ра, 2012. – Вип. 63. – С. 231–238.

3. Андрюшко І. Я. Генезис правового мислення / І.Я. Андрюшко // Правничий вісник Університету «КРОК» – К., 2012. – Вип. 11. – С. 14–20.

4. Андрюшко І. Я. Правове мислення у контексті герменевтики права / І.Я. Андрюшко // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – Вип. 55. – С. 100–105.

5. Андрюшко І. Я. Правове мислення в центрі професійної юридичної діяльності / І.Я. Андрюшко // Право і суспільство. – 2012. – № 4. – С. 28–33.

6. Андрюшко И. Я. Дискреционные полномочия судей в свете правового мышления / И.Я. Андрюшко // Евразийский юридический журнал. – 2013. – № 2(57). – С. 97–100.

Публікації апробаційного характеру:

7. Андрюшко І. Я. Правове мислення як індикатор правового розвитку / І.Я. Андрюшко // Правові проблеми зміцнення української державності : Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 19–20 листопада 2010 р.). – О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2010. – С. 9–11.

8. Андрюшко І. Я. Моральні основи правового мислення / І. Я. Андрюшко // Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 16 грудня 2010 р.). – Івано-Франківськ : Надвірнянська друкарня, 2010. – С. 175–178.

9. Андрюшко І. Я. Парадигма правового мислення / І.Я. Андрюшко // Теоретико-практичні механізми побудови правової держави : Всеукр.

конф. наук. діячів та практиків (Львів, 23–24 вересня 2011 р.) : у 2-х ч. – Л. : Центр правничих ініціатив, 2011. – Ч. 1. – С. 9–10.

10. Андриюшко І. Я. Особливості професійного правового мислення / І.Я. Андриюшко // Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні : Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 29–30 вересня 2011 р.) : у 2-х т. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2011. – Т. 1. – С. 8–9.

11. Андриюшко І. Я. Правові засоби та засоби правового мислення / І.Я. Андриюшко // Правовий вимір сучасних реформаційних процесів в Україні : Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 21–22 жовтня 2011 р.) : у 2-х т. – Л. : Центр правничих ініціатив, 2011. – Ч. 1. – С. 8–9.

12. Андриюшко І. Я. Правове мислення у правозастосуванні / І.Я. Андриюшко // Теорія та практика правотворчої та правозастосовної діяльності у контексті сучасних реформаційних процесів : Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 29–30 жовтня 2011 р.) : у 2-х т. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2011. – Т. 1. – С. 8–10.

13. Андриюшко І. Я. Правове мислення: поняття та зміст / І.Я. Андриюшко // Роль права та закону у сучасному світі : Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3–4 листопада 2011 р.) : у 2-х т. – К. : Центр правових наукових досліджень, 2011. – Т. 1. – С. 8–10.

14. Андриюшко І. Я. Роль герменевтики у функціонуванні правового мислення / І.Я. Андриюшко // Пріоритетні напрями розвитку законодавства України : Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 10–11 листопада 2011 р.) : у 3-х ч. – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2011. – Ч. 1. – С. 8–10.

15. Андриюшко І. Я. Принципи правового мислення / І.Я. Андриюшко // Актуальні проблеми юридичної науки : 36. тез міжнар. наук. конф. «Десяті осінні юридичні читання» (Хмельницький, 18–19 листопада 2011 року) : у 4-х ч. – Хмельницький : Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2011. – Ч. 1. – С. 10–12.

16. Андриюшко І. Я. Праворозуміння: концепт правового мислення / І.Я. Андриюшко // Стратегічні напрямки розвитку правової системи України : Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 28 січня 2012 р.). – Л. : Центр правничих ініціатив, 2012. – С. 8–10.

17. Андриюшко І. Я. Правова кваліфікація та правове мислення: теоретичний та практичний аспекти взаємодії / І.Я. Андриюшко // Актуальні питання правової реформи і побудови громадянського суспільства в Україні : Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 2–3 лютого 2012 р.) : у 2-х т. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2012. – Т. 1. – С. 8–10.

18. Андриюшко І. Я. Завдання професійної юридичної діяльності / І.Я. Андриюшко // Нове міжнародне та національне законодавство – нові завдання юридичної науки : Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 лютого

2012 р.) : у 3-х т. – К. : Центр правових наукових досліджень, 2012. – Т. 1. – С. 8–10.

19. Андрюшко І. Я. Правове мислення у категоріальному апараті юриспруденції / І.Я. Андрюшко // Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції : Матер. Друг. Міжнар. наук. конф., присвяч. пам. проф. О.В. Сурилова (Одеса, 30 березня 2012р.) / за заг. ред. Ю.М. Оборотова. – О. : Фенікс, 2012. – С. 214–218.

20. Андрюшко І. Я. Принципи правового мислення / І.Я. Андрюшко // Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : монограф. / Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін. ; за ред. Ю.М. Оборотова. – О. : Фенікс, 2012. – С. 158–166.

21. Андрюшко І. Я. Правові презумпції та правові фікції як засоби правового мислення / І.Я. Андрюшко // Правове життя сучасної України : Матер. Міжнар. наук. конф. проф.-виклад. та аспірант. складу (Одеса, 20–21 квітня 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – С. 71–73.

22. Андрюшко І. Я. Правове мислення як предмет порівняльно-правових досліджень / І.Я. Андрюшко // Порівняльне правознавство : сучасний стан і перспективи розвитку : зб. наук. праць / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – Л. : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2012. – С. 104–107.

23. Андрюшко І. Я. Правове мислення як стильоутворюючий елемент романо-германської правової системи / І.Я. Андрюшко // Порівняльне правознавство : сучасний стан і перспективи розвитку : зб. наук. праць / за ред. С.В. Ківалова, Ю.С. Шемшученка. – О. : Фенікс, 2013. – С. 85–87.

24. Андрюшко І. Я. Взаємозв'язок правового мислення та професійної юридичної діяльності / І.Я. Андрюшко // Правове життя сучасної України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 травня 2013 р.) : у 2 т. – О. : Фенікс, 2013. – Т. 1. – С. 112–114.

25. Андрюшко І. Я. Зловживання правом як результат деформації правового мислення / І.Я. Андрюшко // Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті : Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 4 квітня 2014 р.). – О. : Причорноморська фундація права, 2014. – С. 7–12.

26. Андрюшко І. Я. Нekomпетентність як відображення деформації правового мислення / І.Я. Андрюшко // Правове життя сучасної України : Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. ювіл. акад. С.В. Ківалова (Одеса, 16–17 травня 2014 р.) : у 2 т. – О. : Юрид. л-ра, 2014. – Т. 2. – С. 104–106.

АНОТАЦІЯ

Андрюшко І. Я. Правове мислення у різновидах правової діяльності: загальнотеоретичне дослідження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави та права; історія політичних і правових учень. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2015.

Дисертацію присвячено праксеологічному виміру правового мислення, в призмі якого досліджено особливості інституціоналізації правового мислення в правовій діяльності. Обґрунтовано необхідність класифікації правової діяльності з урахуванням змісту та засобів правового мислення на фахову (теоретичну, практичну) та нефахову (нормотворчу діяльність, діяльність з охорони правопорядку, публічне управління та правову діяльність громадян).

Досліджено етапи, принципи правового мислення у теоретичній та практичній фаховій діяльності; кореляцію правового мислення і правової діяльності; систему процедурних, змістовних, визначальних засобів правового мислення у нормотворчості, правозастосуванні та інтерпретаційній діяльності; некомпетентність як результат деформації правового мислення.

Доведено, що в змісті нефахової діяльності значну роль відіграють не засоби правового мислення, а образ права, який може мати як раціональне, так і нерациональне забарвлення.

Ключові слова: правове мислення, образ права, правова діяльність, юридична діяльність, фахова правова діяльність, нефахова правова діяльність, професійне правове мислення, правове мислення науковців, компетентне правове мислення.

АННОТАЦИЯ

Андрюшко И. Я. Правовое мышление в разновидностях правовой деятельности: общетеоретическое исследование. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория государства и права; история политических и правовых учений. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2015.

Диссертация посвящена праксеологическому измерению правового мышления, в призме которого исследованы особенности институционализации правового мышления в правовой деятельности.

В работе сопоставлено природу правового мышления и природу правового сознания, правового мировоззрения, образа права, разработано

типологию правовой деятельности с учетом содержания и средств правового мышления, которая включает профессиональную (теоретическую, практическую) и непрофессиональную (нормотворческую деятельность, деятельность по охране правопорядка, публичное управление и правовую деятельность граждан). Доказано, что становление новых сфер правовой деятельности непосредственно зависит от фрагментации правового мышления.

Правовое мышление и правовая деятельность рассмотрены как два аспекта правовой реальности, поскольку институционализация правовой деятельности происходит за счет дифференциации и специализации правового мышления. Обосновано, что с учетом разделения правовой деятельности на профессиональную (юридическую) и непрофессиональную (компетентную) правовое мышление имеет центрированную структуру: ее центром выступает правовое мышление юристов-профессионалов, а периферией – компетентное правовое мышление.

Раскрыты особенности научного правового мышления как основы научной правовой деятельности. Показано, что специфическими чертами этого типа правового мышления является использование таких средств как правовые понятия, категории, теоретические конструкции, которые образуются с учетом правопонимания. Правовое мышление в структуре правоприменительной и правоинтерпретационной деятельности раскрывается с помощью содержательных и процедурных средств, среди которых особое место принадлежит логическим и нормативным средствам.

В структуре непрофессиональной правовой деятельности правовое мышление выражается в особых образах права, которые являются основанием для осуществления нормотворчества, защиты правопорядка, публичного администрирования и правовой деятельности граждан.

Ключевые слова: правовое мышление, образ права, правовая деятельность, юридическая деятельность, профессиональная правовая деятельность, непрофессиональная правовая деятельность, профессиональное правовое мышление, правовое мышление ученых, компетентное правовое мышление.

SUMMARY

Andriushko I. I. Legal Thinking in the Types of Legal Activity: General Theoretical Study. – Manuscript.

The thesis for a Candidate of Law Degree by specialty 12.00.01 – Theory and History of State and Law, History of Political and Legal Doctrines. – National University «Odessa Law Academy». – Odessa, 2015.

The thesis is devoted to the praxeological aspects of legal thinking, which is shown in the prism of institutionalization of legal thinking in different

types of legal activities. Author presents the division of legal activities based on the content and methods of legal thinking in professional (theoretical, practical) and unprofessional (law-making, activities of law enforcement, public administration and legal activities of citizens).

Stages, principles of legal thinking in theoretical and practical professional activity have been investigated; correlation of legal thinking and legal activities has been shown; the system of procedural, substantive, determining measures of legal thinking in law-making, enforcement and interpretation activities has been discovered; incompetence as a result of deformation of legal thinking has been researched.

It is proved that the content of unprofessional legal activity the image of law plays the significant role, which can have both rational and irrational character. In particular, it is shown that the content of law-making activities and legal order insurance as well as in public administration and legal activity of citizens is often expressed in the surface use of legal thinking.

Keywords: legal thinking, image of law, legal activities, professional legal activity, unprofessional legal activities, professional legal thinking, legal thinking of scientists, competent legal thinking.